

Objevny pohled na jednu kapitolu česko-slovenských vztahů

Zelenková, A.: **Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)**. Slovanský ústav AV ČR – Euroslavica, Praha 2006

Zatímco v přírodních vědách je možno zaměřit výzkum extenzivně, předmět bádání ve většině společenských věd je víceméně konstantní a vědecký přínos se odehrává na bázi redefinice vztahů mezi jednotlivými prvky stávající struktury. Každý objev neznámého materiálu vzbudí tudíž v této oblasti velkou pozornost. Nejinak je tomu v případě versologické studie Štefana Krčméryho *Možnosti československej prozódie* z roku 1935, jejíž rukopis objevila pracovnice Slovanského ústavu AV ČR Anna Zelenková v pozůstalosti Alberta Pražáka a představila v pečlivé edici **Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)**. Studie unikla pozornosti dosavadních editorů Krčméryho díla z toho důvodu, že nebyla začleněna do Pražákovy pozůstalosti odevzdané Literárnímu archivu PNP a zůstala v držení Pražákových dědiců. Badatelka vyslovuje hypotézu, že A. Pražák zamýšlel studie, kterou mu Š. Krčméry poslal k posouzení, využít v chystané knize medailonů slovenských spisovatelů, k jejíž realizaci již nedošlo. Druhá možnost, proč rukopis zůstal nejen nevydán, ale též stranou dalšího Pražákovy odborného zájmu, může souviset se zhoršující se Krčméryho duševní chorobou. Text nemá parametry typické versologické studie, nýbrž je pro něj charakteristická esejistická, emotivně asociativní metoda na pomezí odborného a estetického příznakového stylu. Toto propojení intuitivní subjektivizace s exaktností, manifestované torzovitostí, nedočteností, někdy až publicisticky vyhocenou náznakovostí je v dnešní postmoderní době vnímáno o poznání chápavěji než před sedmdesáti lety, zvláště když po odborné stránce nelze Krčméryho postupu mnoho vytknout. Podle posudku uznávaného slovenského versologa František Štrause jde o „jedinou, když ne reprezentativní versologickou práci, která doplňuje a kompletizuje Krčméryho předchozí versologické studie“. Krčméry v ní argumentačně doplňuje a rozvádí obhajobu sylabického verše štúrovské poezie, vycházející z romantického estetického kánonu, ovlivněného dobovými koncepcemi vztahu k lidové slovesnosti (teorie „rytmického vlnění“ jako organizačního principu struktury uměleckého díla od jednotlivých stop k sylabicko-syntaktickým taktům). Hraniční, interdisciplinární charakter studie zvýrazňuje pasáž *Možnosti melodické*, v níž autor vychází v úvahách o zákonitostech větné melodie vstříc unikátní teorii nápěvku jiného svérázného solitéra – skladatele Leoše Janáčka (jehož nepřímo zmiňuje poznámkou o „moravské hudbě, i operní“, jež „pro 20. století vyrostla z úcty k slovu“.

Studie je přínosná kromě jiného také systematizací slovenských prozodických koncepcí v evropském poetologickém kontextu a z pohledu českého slovakisty pak metodologicky podnětným přístupem, pracujícím s teoretickými modely i jejich praktickými aplikacemi v kontextu česko-slovenském. Toto téma, jakož i zevrubná analýza Krčméryho versologických teorií a jejich vývoje v dobovém kontextu, zpracovala autorka v obsáhlé doprovodné studii, která překračuje standard běžného editorského instrumentáře. Vznik studie je zde zasazen do kontextu dobových sporů slovenských versologů o charakter štúrovského verše, ale neméně důležitý je odkaz na českou literární vědu. Krčméryho závěr o genetické souvislosti prozodických principů v rytmických strukturách slovenského a českého verše je interpretován na základě konfrontace jeho koncepce se strukturální estetikou J. Mukařovského a R. Jakobsona, ale i se závěry fonetika Bohumila Hály. Nic necharakte-

rizuje Krčméryho naturel lépe než jeho přirovnání systému přízvučné česko-slovenské prozodie k veľkolepému paláci, jehož přízemí vybudovala puchmajerovská generace, B. Tablic a Kollárova družina, na prvním patře se nacházejí A. Sládkovič a K. H. Mácha, v křídlech pak J. Botto, K. J. Erben a F. L. Čelakovský. V. Hálek a J. Neruda tvoří kontinuitu s druhým poschodím, kde se nacházejí S. Čech, J. Vrchlický, Hviezdoslav a S. Hurban Vajanský, nad nimiž v kupoli „kraluje“ O. Březina.

Krčméryho teorie přesunu přirozeného slovního přízvuku z první slabiky na druhou v rámci věty ve slovenštině a z toho vyplývající konsekvence nepochybně souvisejí s teoriemi postavenými na studiu českého jazyka, a to i při vědomí diferencí ve vztahu mezi veršovým členěním a větnou stavbou, v intonační linii atd. Tato metodologická vazba (sám R. Jakobson v roce 1931 jeho interpretaci štúrovské lyriky přiřadil k moderní české teorii verše) nemá povahu vnějškové deklarace česko-slovenské vzájemnosti, to zcela odporovalo Krčméryho národně vyhraněnému vědomí. A. Zelenková interpretuje název Krčméryho studie *Možnosti československej prozodie* jako snahu „teoreticky zdůvodnit“ možnosti slovenskej prozodie aj v rámci širšieho spoločného slovensko-českého kontextu“. Tomuto ryze odbornému zájmu, který byl v trvalé opozici vůči Pražákově čechoslovakistické koncepci, odpovídá autorčina empatická rekonstrukce Krčméryho postavení ve třech společenských kontextech: slovenském, českém a česko-slovenském. V každém z nich se výrazně jiné stránky Krčméryho osobnosti v závislosti na „vstřících proudech“ toho kontextu, v němž se právě nacházel. Pro slovenské intelektuální prostředí byl jakožto redaktor *Slovenských pohľadů* a pracovník Matice slovenské významným představitelem národně orientované inteligence. Pro Alberta Pražáka představoval autonomistického oponenta (animozita byla, jak autorka dokumentuje, vzájemná, avšak postupem času slábla a měnila se v ostražitý respekt k argumentům protivníka). Pro Masarykův tzv. hradní okruh ztělesňoval centristického racionálně uvažujícího intelektuála, vyvažujícího krajní křídla slovenského separatismu a českého centralismu.

A. Zelenková doplnila svou krčméryovskou edici konvolutem dosud republikovaných dokumentů, přibližujících praktickou stránku česko-slovenského soužití v první polovině třicátých let. Vedle materiálů týkajících se Krčméryho disertace na Karlově univerzitě jsou cenné i dopisy významným českým postavám vědeckého a politického života Jiřímu Horákovi, Albertu Pražákoví, Jaroslavu Vlčkovi, Václavu Tillemu a T. G. Masarykovi. Jejich objev, stejně jako objev Krčméryho versologické studie svědčí o tom, že štěstí přeje připraveným a že i dnešní doba umožňuje na základě pramenného studia rozšiřovat a zpřesňovat informace, cenné jak z hlediska literárněhistorického, tak literárněteoretického.

Milan Pokorný